

สรุปการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง

“สู่ยุคใหม่ของการฝากขังและปล่อยชั่วคราว : เปลี่ยนแนวคิด พลิกกระบวน ด้วยวิสัยทัศน์ นวัตกรรม และเทคโนโลยี” (The Academic Seminar : Pretrial Justice 2.0 : Redefined and Redesigned through Vision, Innovation and Technology)

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ณ ห้องประชุมสัญญา ธรรมศักดิ์ ชั้น ๗ อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

(อนึ่ง ผู้สนใจรับชมวีดิทัศน์การบรรยายของวิทยากรแต่ละท่าน เชิญรับชมได้ที่

https://www.youtube.com/playlist?list=PLYLYkaomur_AzbOLOos6ulCjpYMoC7yQ)

ระบบการปล่อยชั่วคราวของไทยในปัจจุบันที่ยึดโยงอยู่กับเงินหรือทรัพย์สินที่กำหนดเป็นวงเงินประกันหรือหลักประกันเป็นหลัก โดยอิงบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางในการปล่อยชั่วคราวซึ่งคำนึงเพียงข้อหา อาจไม่สอดคล้องกับพฤติการณ์ความเสี่ยงของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละคน ทั้งยังก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจนจนเป็นที่วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่า คุณมีไว้ซึ่งแต่คนจน เพราะคนจนไม่มีเงินประกันตัว แต่ปัญหาทั้งหมดนี้ล้วนเกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญว่า ศาลไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจำเป็นเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ขอปล่อยชั่วคราวเพียงพอ และศาลไม่มีมาตรการหรือระบบในการกำกับดูแลภายหลังปล่อยชั่วคราวเพื่อให้มั่นใจว่าจะไม่มีการหลบหนีหรือก่อเหตุร้ายเกิดขึ้น

สำนักงานศาลยุติธรรมโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาฯ พัฒนาศักดิ์เล็งเห็นความรุนแรงของปัญหานี้และได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการวางระบบประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว โดยปัจจุบันได้เริ่มทำการทดลองระบบการปล่อยชั่วคราวในลักษณะดังกล่าวเพื่อเป็นทางเลือกของการปล่อยชั่วคราวในระบบปัจจุบันแล้วใน ๕ ศาล ได้แก่ ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลจังหวัดจันทบุรี และศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ และเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการทดลองและแนวคิดใหม่นี้ให้เป็นที่ทราบและเข้าใจโดยทั่วกัน จึงมีการจัดสัมมนาในหัวข้อนี้ขึ้นโดยได้รับเกียรติจากนายศิริชัย วัฒนโยธิน ประธานศาลอุทธรณ์ เป็นประธานในพิธีเปิด นายอริคม อินทุภูติ เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นผู้กล่าวรายงาน และมีผู้เข้าร่วมการสัมมนาประกอบด้วย ผู้พิพากษา ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานอัยการ ตำรวจ นักวิชาการ ผู้แทนจากหน่วยงานยุติธรรมอื่นๆ ตลอดจนสื่อมวลชนและบุคคลทั่วไป โดยการสัมมนาได้รับผลตอบรับอย่างดีจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อันน่าจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทดลองและต่อยอดระบบให้สมบูรณ์แบบต่อไป

“สภาพปัญหาในปัจจุบันของการฝากขังและปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย”

หัวข้อแรกของการสัมมนาได้รับเกียรติจากนายบุญรอด ต้นประเสริฐ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์ภาค ๑ เป็นวิทยากร มีเนื้อหาสรุปได้ว่า แม้ในปัจจุบันศาลต้องใช้ดุลพินิจในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ศาลกลับขาดข้อมูลที่จำเป็นในการวิเคราะห์ความเสี่ยงของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีเพียงข้อหา พฤติการณ์ในการจับกุม ทั้งยังขาดเครื่องมือในการกำกับดูแลพฤติกรรมระหว่างปล่อย ทำให้ศาลไม่มีทางเลือกนอกจากต้องเรียกเงินหรือทรัพย์สินเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวโดยหวังว่าคนไม่น่าจะหนีเพราะไม่อยากสูญเสียทรัพย์สินที่วางไว้เป็นประกัน แต่ผลที่ตามมาคือคนจนที่ไม่มีทรัพย์สินพอกลับต้องไปซื้อบริการจากผู้ประกันอาชีพหรือไม่กี่จำต้องถูกขังในระหว่างพิจารณา ในขณะที่คนรวยซึ่งถูกตั้งข้อหาและมีพฤติการณ์การจับเหมือนกันกลับได้รับการประกันตัว ซึ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำอย่างรุนแรง ทั้งยังไม่อาจรับประกันได้ว่าคนที่หาเงินมาวางประกันตัวได้จะไม่หนี โดยเคยมีตัวอย่างจากประสบการณ์จริงของท่านบุญรอดว่า ในการสั่งประกันครั้งแรกของท่านคือคดีเช็ค ซึ่งผู้ต้องหาไม่ตำแหน่งเป็นผู้จัดการบริษัทและมีชื่อเสียงบ้างในจังหวัดนั้น และเมื่อคดีเช็คมีอัตราโทษน้อย ลำพังข้อมูลเท่าที่มีประกอบกับการวางหลักประกันครบถ้วนจึงทำให้ท่านอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่กลับปรากฏว่าผู้ต้องหาหนีซึ่งเมื่อตรวจสอบประวัติของผู้ต้องหาจากนายความจึงทราบว่า ผู้ต้องหาออกเช็คที่มีปัญหามาหลายใบจนเป็นหนี้ทั่วบ้านทั่วเมืองแล้ว ประสบการณ์นี้บ่งชี้ชัดเจนว่าถ้าศาลทราบข้อมูลนี้แต่แรกอาจประเมินความเสี่ยงได้ถูกและไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวก็เป็นได้

ส่วนคนจนที่ไม่มีเงินประกันตัวหรือคนที่ศาลประเมินเอาจากข้อมูลเท่าที่มี (โดยมากคือความรุนแรงและอัตราโทษของข้อหา) ว่ามีความเสี่ยงสูงและน่าจะหลบหนีนั้น แม้จะยังไม่ถือเป็นนักโทษ แต่ในความเป็นจริงก็ได้รับผลกระทบไม่ต่างกัน และอาจรุนแรงกว่านักโทษเด็ดขาดจริงด้วยซ้ำ เพราะในช่วงที่ถูกขังระหว่างพิจารณานั้น ไม่มีผู้ใดอาจรับประกันได้ว่าเขาจะต้องถูกขังเป็นเวลานานเท่าใด เป็นช่วงเวลาที่มืดมน อนาคตไม่แน่นอน ตรงข้ามกับกรณีนักโทษเด็ดขาดซึ่งพอทราบพอบอกราคานอมนได้แล้วว่าจะต้องติดคุกไปอีกนานสักเท่าใด

ปัญหาเหล่านี้เชื่อว่าจะไม่ค่อยมีผู้พยายามหาทางแก้ ที่ผ่านมาก็มีความพยายามนำแนวคิดใหม่ๆมาใช้ได้แก่การให้บุคคลใช้ตำแหน่งหน้าที่มาประกันตัวได้ การให้บริษัทประกันอิสระภาพมาออกกรมธรรม์ประกันอิสระภาพเพื่อลดบทบาทของผู้ประกันอาชีพที่เรียกกันว่า “ตืนโรงตืนศาล” และล่าสุดก็มีการตั้งกองทุนยุติธรรมเพื่อช่วยเหลือเรื่องเงินประกันตัวให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจน แต่ทั้งหมดทั้งสิ้นก็ยังหนีไม่พ้น “เงิน” ทำให้ปัญหาเดิมๆยังคงอยู่ และแม้ว่าตามสถิติแล้วศาลจะให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลักคือประมาณร้อยละ ๙๐ ของ

คำร้องขอปล่อยชั่วคราวซึ่งมีประมาณร้อยละ ๔๐ ของคดีทั้งหมด แต่โปรดสังเกตว่าแล้วส่วนที่ไม่ยื่นคำร้องอีกประมาณร้อยละ ๖๐ หายไปไหน เป็นเพราะคนเหล่านี้ไม่อยากถูกขังไว้หรืออย่างไรหรือเพราะไม่มีเงินจะประกันตัวกันแน่ ข้อมูลเหล่านี้ศาลไม่เคยเก็บไว้ แต่ไม่ว่าอย่างไร การใช้เงินหรือหลักทรัพย์ในการประกันตัวไม่ใช่ทางออกของปัญหาอย่างแน่นอน การที่จะพัฒนาระบบการปล่อยชั่วคราวโดยใช้ข้อมูลและมีเครื่องมือกำกับดูแลหลังปล่อยย่อมจะช่วยให้คนยากจนและผู้ต้องหาทั้งหลายที่ตามหลักกฎหมายแล้วต้องสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ได้รับความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสามารถใช้คุณค่าและศักดิ์ศรีของเขาเป็นประกันต่อศาลได้ด้วยความภาคภูมิใจ

สถิติคดีการขอปล่อยชั่วคราว ปี พ.ศ. 2555 - 2557

ปี พ.ศ.	จำนวนคดีอาญาทั้งหมดของศาลชั้นต้น (คดี)	จำนวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว	จำนวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว (ร้อยละ) *เมื่อเทียบกับปริมาณคดีทั้งหมด	จำนวนที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต	จำนวนที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต (ร้อยละ)	จำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีหลังปล่อยชั่วคราว	จำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีหลังปล่อยชั่วคราว
2555	585,217	219,378	37.49	202,377	92.25	5,506	2.51
2556	645,676	239,075	37.03	222,856	93.21	5,569	2.33
2557	628,454	221,695	35.28	206,211	93.02	4,619	2.08

การสัมมนาในหัวข้อต่อมามีนางสาวธัญญา นุช ตันติกุล ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกาเป็นวิทยากร โดยเริ่มต้นด้วยการอธิบายว่า เมื่อสำนักงานศาลยุติธรรมมีดำริว่าจะหาทางแก้ไขปัญหาที่

ตรงจุดและมีประสิทธิภาพกว่าวิธีการแบบเดิมๆ ได้มีการศึกษาตัวอย่างและประสบการณ์จากต่างประเทศ จนพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกา น่าจะเป็นกรณีศึกษาที่เหมาะสมที่สุด เพราะประสบปัญหาในเรื่องการปล่อยชั่วคราวที่ไม่ต่างจากประเทศไทย ทั้งยังอาจจะแย่กว่าในหลายแง่ โดยสหรัฐอเมริกาคือหนึ่งในไม่กี่ประเทศในโลก (ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย) ที่ให้ปล่อยชั่วคราวโดยอิงเงินหรือทรัพย์สินเป็นหลักจนเกิดธุรกิจผู้ประกันอาชีพซึ่งทำกำไรได้หลายพันล้านหมื่นล้านเหรียญ และแทบทุกครั้งที่มีความพยายามปฏิรูประบบซึ่งจะกำจัดธุรกิจนี้ออกไป ก็มีการใช้จ่ายเงินจำนวนมหาศาลเพื่อหว่านล้อมนักการเมืองให้ขัดขวางการปฏิรูปตลอดมา นอกจากนี้เมื่อมีการหนีประกัน ก็ยังมีบริการเอกชนรับจับผู้หนีประกันกลับมาศาลซึ่งเรียกกันว่า “นักล่าค่าหัว” (Bounty Hunters) ซึ่งมีอำนาจมหาศาลเป็นรองก็เพียงแค่ตำรวจ และก่อให้เกิดปัญหาจับผิดตัว คั่นผิดบ้านและละเมิดสิทธิมนุษยชนต่างๆอยู่เป็นนิตย์ โดยสภาพความรุนแรงของปัญหาดังกล่าวได้มีการฉายวิถีทัศน์รายการ Last Week Tonight with John Oliver ซึ่งออกอากาศทางช่อง HBO ในตอนที่ชื่อว่า Bail (การประกันตัว) ซึ่งได้มีการนำลงเผยแพร่ใน YouTube เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ค.ศ. ๒๐๑๕ ให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาได้รับชมโดย

มีคำบรรยายภาษาไทยประกอบ สำหรับผู้สนใจรับชมวีดิทัศน์ของรายการนี้ (โดยไม่มีคำบรรยายภาษาไทย) สามารถรับชมได้ผ่านลิงค์ <https://www.youtube.com/watch?v=IS5mwymTJUJ>

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูประบบการปล่อยชั่วคราวที่ไม่ใช้เงินเลยและมีประสิทธิภาพสูงมากก็เกิดขึ้นได้ที่เมืองหลวงของสหรัฐอเมริกาคือกรุงวอชิงตัน ดีซี หรือดิสมิทริกต์ ออฟ โคลัมเบีย ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรมส่งผู้แทนไปศึกษาดูงานเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๕๙ และคณะผู้แทนจากสำนักงานศาลยุติธรรมได้รับความอนุเคราะห์อย่างสูงจากท่านทรูแมน มอร์ริสัน ผู้พิพากษาอาวุโสศาลชั้นต้นแห่งดิสมิทริกต์ ออฟ โคลัมเบีย และคุณคลิฟฟอร์ด คีแนน ผู้อำนวยการสำนักงานปล่อยชั่วคราวแห่งดิสมิทริกต์ ออฟ โคลัมเบีย รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องอีกหลายท่านทั้งจากศาลดิสมิทริกต์ ออฟ โคลัมเบียซึ่งเป็นศาลในระดับท้องถิ่น และจากศาลสหพันธรัฐ (Federal Courts) ซึ่งถือเป็นศาลระดับชาติและใช้ระบบลักษณะเดียวกัน ที่ได้กรุณาอธิบายความเป็นมา สภาพปัญหา หนทางแก้ไขและกระบวนการที่ทำให้ระบบทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจนกลายเป็นต้นแบบในระดับชาติของการปฏิรูประบบการปล่อยชั่วคราวให้เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประหยัด และปลอดภัยต่อสังคมมากยิ่งขึ้น ในการนี้เนื่องจากสุขภาพของท่านทรูแมน มอร์ริสันไม่พร้อมจะเดินทางไกลมาถึงประเทศไทย ท่านจึงอนุเคราะห์วีดิทัศน์ที่อธิบายประสบการณ์ของวอชิงตัน ดีซีเพื่อการสัมมนาในครั้งนี้ โดยเฉพาะ ซึ่งทุกท่านสามารถอ่านคำแปลบทบรรยายของท่านฉบับเต็มพร้อมประวัติของท่านได้ท้ายบทสรุปการสัมมนานี้

โดยสรุปแล้วท่านมอร์ริสันบรรยายถึงความเลวร้ายและรุนแรงของปัญหาที่เกิดจากการใช้เงินหรือทรัพย์สินเป็นหลักในการสั่งขังหรือปล่อยชั่วคราว แต่แล้วต่อมาก็มีการแก้ไขกฎหมายเพียงประโยคเดียวสั้นๆ ในดีซีซึ่งมีเนื้อหาหลักว่า “ผู้พิพากษาจะเรียกให้วางหลักประกันได้ต่อเมื่อไม่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ถูกขังระหว่างพิจารณา” ซึ่งหมายความว่าหากวงเงินประกันที่ผู้พิพากษากำหนดสูงเกินกำลังของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะวางได้และจะทำให้เขาต้องถูกขังแล้วละก็ ผู้พิพากษายอมไม่มีอำนาจให้ขังผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ต้องกำหนดวงเงินประกันใหม่ให้สอดคล้องกับกำลังทรัพย์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาว่าผู้พิพากษาไม่มีทางทราบได้เลยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีกำลังทรัพย์อยู่เท่าใดบ้าง ทำให้การกำหนดวงเงินประกันของผู้พิพากษาคิดพลาดอยู่เสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเปลี่ยนแปลงจากหน้ามือเป็นหลังมือจึงเกิดขึ้นโดยรวดเร็วโดยผู้พิพากษาเริ่มใช้บริการของสำนักงานปล่อยชั่วคราว (Pretrial Services Agency) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นและเกี่ยวข้องของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูลนั้น ประเมินความเสี่ยงผ่านการคำนวณทางสถิติและพฤติกรรมศาสตร์ที่ผ่านการศึกษาวิจัยและทดสอบความแม่นยำแล้ว จากนั้นจึงทำรายงานเสนอผู้พิพากษาพร้อมคำแนะนำว่าควรปล่อยหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้น และหากปล่อยควรปล่อยภายใต้เงื่อนไขกำกับดูแลใด โดยศาลใช้กระบวนการพิจารณาที่โปร่งใส เป็นธรรม ใต้สวนต่อหน้าคู่ความ หากพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลย พนักงานอัยการย่อมมีภาระพิสูจน์โดยนำพยานหลักฐานที่ชัดเจนและหนักแน่นมาแสดงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงสูงถึงขนาดที่รัฐไม่อาจกำกับดูแลพฤติกรรมเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือก่ออันตรายต่อสังคมได้ และหากสามารถพิสูจน์ได้ถึงขั้นนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ต้องถูกขังโดยไม่มีทางได้รับประกันตัว ไม่ว่าจะเสนอหลักประกันมาสูงขนาดไหนก็ตาม และสำหรับรายที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขต่างๆในการกำกับดูแลที่สอดคล้องกับความเสี่ยงเพื่อให้เป็นภาระแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้น้อยที่สุดซึ่งไม่มีเงินมาเกี่ยวข้องเลยและศาลดิสมิทริกต์ ออฟ โคลัมเบียดำเนินการเช่นนี้มาเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี แล้ว

ระบบปล่อยชั่วคราวแบบใหม่นี้พิสูจน์แล้วว่าได้ผล โดยในปี ค.ศ.๒๐๑๖ ศาลขังผู้ที่มีความเสี่ยงสูงเกินจะปล่อยไปได้เพียงร้อยละ ๙ จากผู้ถูกจับหลายพันคน ส่วนอีกร้อยละ ๙๑ นั้นได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มี

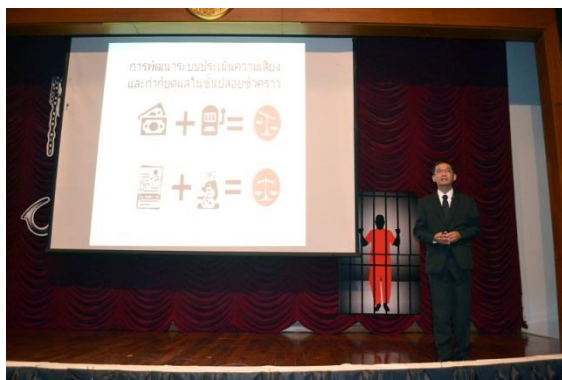
การให้ทำสัญญาประกันแม่แต่คนเดียว และในบรรดาร้อยละ ๙๑ ที่ได้รับการปล่อยไปนั้น มีมากกว่าร้อยละ ๘๘ ที่มาศาลตามนัดทุกนัด และมีถึงร้อยละ ๘๙ ที่ไม่ไปกระทำความผิดอีกระหว่างปล่อย ในบรรดาคนกลุ่มน้อยที่ถูกจับอีกมีเพียงร้อยละ ๑ ที่ถูกจับในข้อหาเกี่ยวกับความรุนแรง

ดังนั้น เมื่อศาลใหญ่ที่วุ่นวายด้วยปริมาณและความซับซ้อนของคดีอย่างวอชิงตัน ดีซี ยังสามารถทำได้ และปัจจุบันได้กลายเป็นแรงบันดาลใจและต้นแบบให้ศาลในอีกหลายมลรัฐไปแล้ว ขอท่านผู้พิพากษาทั้งหลายในประเทศไทยได้โปรดอย่าคิดว่าการปฏิรูประบบใหม่เป็นไปได้ และองค์ประกอบแห่งความสำเร็จนั้นมีอยู่ไม่กี่อย่างซึ่งสร้างขึ้นได้ทุกแห่งในโลก

(รายละเอียดโปรดอ่านในบทบรรยายแปลฉบับเต็มของท่านมอร์ริสันทำยบทความนี้ซึ่งลงในเว็บไซต์ของกองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ผ่านลิงค์ต่อไปนี้

http://www.iprd.coj.go.th/doc/data/iprd/iprd_1488352352.pdf และเว็บไซต์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาการพิพัฒนศักดิ์ผ่านลิงค์ต่อไปนี้ http://www.rabi.coj.go.th/doc/data/rabi/rabi_1488529362.pdf)

“โครงการนำร่องระบบประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว”

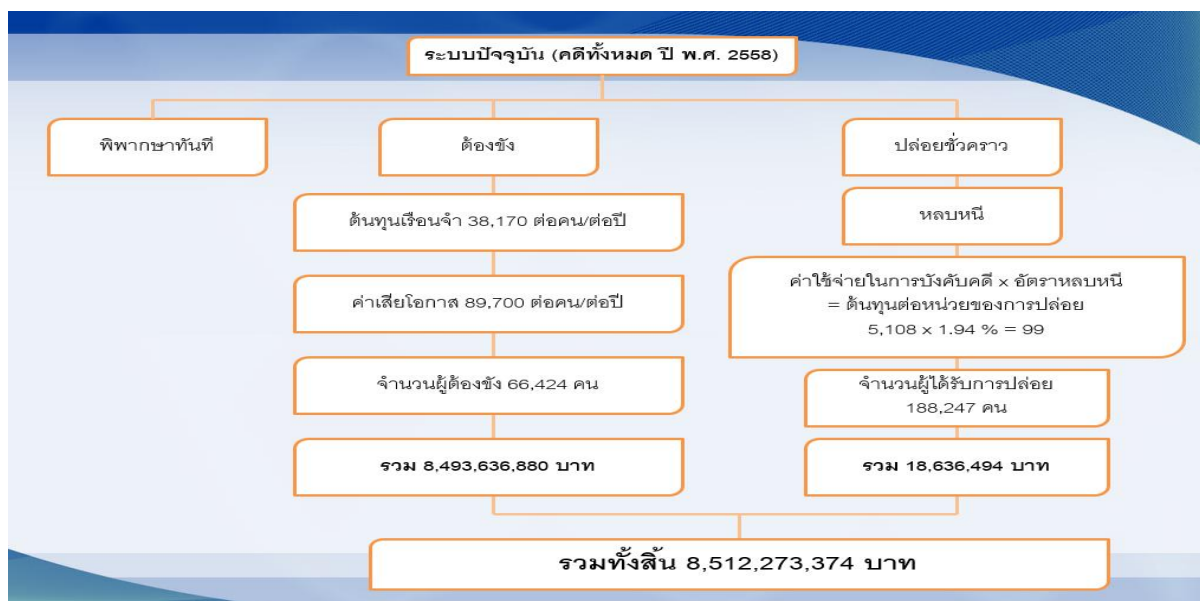

หัวข้อนี้เป็นอธิบายโครงการทดลองหรือนำร่องระบบการปล่อยชั่วคราวแบบใหม่ของศาลยุติธรรมใน ๕ ศาลทดลอง โดยมีนายมุขเมธิน กลั่นนุรักษ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกาซึ่งกำกับดูแลสถาบันวิจัยและพัฒนาการพิพัฒนศักดิ์เป็นวิทยากร บรรยายที่มาที่ไปและรายละเอียดของโครงการนำร่องว่า นอกจากปัญหาที่มีการกล่าวถึงในเบื้องต้นแล้วเรื่องความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมของระบบการปล่อยชั่วคราวที่ใช้เงินเป็นหลักแล้ว การปล่อยชั่วคราวในระบบปัจจุบันยังสิ้นเปลืองทรัพยากรของรัฐอย่างมหาศาล โดยหากคำนวณค่าใช้จ่ายของรัฐในการขังผู้ต้องหาระหว่างพิจารณา ค่าเสียโอกาสของผู้ที่ต้องถูกขังระหว่างพิจารณาและไม่อาจออกไปหารายได้มาเกื้อหนุนระบบเศรษฐกิจ (แม้จะคิดเพียงค่าแรงขั้นต่ำ ๓๐๐ บาท ต่อวัน) และในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกัน รัฐต้องมีค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีซึ่งค่าใช้จ่ายนี้เกิดขึ้นเสมอไม่ว่าจะบังคับคดีได้สำเร็จหรือไม่ ซึ่งค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนของรัฐในการดำเนินระบบนี้มีมากมายมหาศาลถึงประมาณ ๘ พันล้านบาทต่อปี ยังไม่นับรวมว่าทรัพย์สินหลักประกันจำนวนมากที่ต้องถูกนำมาวางไว้ต่อศาลเฉยๆและไม่อาจนำออกไปใช้ประโยชน์ให้สัมคัยภาพในระบบเศรษฐกิจได้

ในขณะที่ระบบใหม่แม้จะยังไม่อาจทราบต้นทุนได้แน่ชัดในขณะนี้เพราะเพิ่งเริ่มทดลองเท่านั้น แต่ระบบใหม่จะต้องมีการขังคนระหว่างพิจารณาน้อยกว่าเดิมอย่างมากทำให้ค่าใช้จ่ายและค่าเสียโอกาสจากการถูกขังลดลงอย่างมากเช่นกัน และเนื่องจากจะไม่มีมีการเรียกหลักประกัน ก็ย่อมจะไม่มีค่าใช้จ่ายในการ

บังคับคดีนายประกันอีกต่อไป หากแต่ค่าใช้จ่ายที่ต้องเกิดขึ้นแน่นอนคือค่าใช้จ่ายในการรวบรวมข้อมูลและกำกับดูแลซึ่งอาจพอเทียบเคียงได้กับต้นทุนการสืบเสาะและพินิจตลอดจนสอดส่องของกรมคุมประพฤติซึ่งตามสถิติเมื่อปี ๒๕๕๘ คือ ๒,๖๓๙.๖๑ บาท ต่อหน่วยต่อปี ทั้งนี้หากเทียบเคียงกับสถิติของประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วมีงานวิจัยพบว่าห้องที่ที่ใช้การปล่อยชั่วคราวระบบใหม่สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากถึง ๑ ใน ๑๐ ของต้นทุนปกติของระบบเดิม ดังนั้นจึงมีเหตุผลน่าเชื่อว่าระบบใหม่ที่กำลังทดลองอยู่นั้นน่าจะประหยัดและคุ้มค่ากว่าระบบปัจจุบันหลายเท่าตัว มีพักต้องกล่าวถึงกว่าเป็นธรรมดา และมีประสิทธิภาพกว่าด้วย

ต้นทุนของระบบปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่ระบบของกรุงวอชิงตัน ดีซี ประสบความสำเร็จมากนั้นเป็นเพราะที่นั่นมีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆอย่างเป็นระบบ ทำให้การตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจำเป็นของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละรายทำได้โดยรวดเร็วและแม่นยำมาก มีการจัดตั้งสำนักงานปล่อยชั่วคราวขึ้นมาเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะเพื่อปฏิบัติการกิจกรรมรวมและตรวจสอบข้อมูล ทำรายงานประเมินความเสี่ยงเสนอศาล และกำกับดูแลผู้ต้องหาหรือจำเลยหลังปล่อย สำนักงานปล่อยชั่วคราวได้รับการสนับสนุนเรื่องบุคลากร งบประมาณและทรัพยากรจากรัฐบาลอย่างเต็มที่ ทำให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ ประสิทธิภาพในการจับกุมผู้หลบหนีโดยเจ้าพนักงานตำรวจของสหรัฐอเมริกายังสูงมากถึงขั้นที่เกิดทัศนคติโดยทั่วไปว่า ถึงหนีไปก็หนีไม่พ้นอยู่ดี จึงไม่รู้จะหนีไปทำไม

ในขณะที่โครงการทดลองของศาลยุติธรรมในขณะนี้เกิดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดหลายประการ ประการแรกคือเรายังไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยง สำนักงานศาลยุติธรรมจึงว่าจ้างสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในแขนงนี้ให้ทำวิจัยค้นหาปัจจัยที่อาจนำมาใช้ประเมินความเสี่ยงในการหลบหนีหรือกระทำความผิดใหม่ในระหว่างปล่อยชั่วคราว ซึ่งการวิจัยนั้นจะอาศัยข้อมูลจากสำนวนคดีในศาลอาญาเพื่อสร้างฐานข้อมูลขึ้นมาศึกษาหาความเชื่อมโยงทางสถิติประกอบกับจะมีการศึกษาในแง่มุมทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้และเครื่องมือการประเมินความเสี่ยงในส่วนของประเทศไทยต่อไป

ประการต่อมาคือระบบนี้เมื่อจะไม่ใช้เงินเลยจึงต้องสร้างมาตรการกำกับดูแลหลังปล่อย ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับระดับความเสี่ยง มาตรการที่ออกแบบไว้ได้แก่การปล่อยโดยเพียงให้สถาบันตัวสำหรับผู้มีความเสี่ยงต่ำมาก และหากมีความเสี่ยงสูงขึ้นมาก็อาจให้มารายงานตัวต่อศาล และหากเสี่ยงสูงมากขึ้นมาก็อาจนำเทคโนโลยีมาใช้เช่นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) อย่างกำไลข้อมือหรือข้อเท้าซึ่งจะสามารถติดตามการเดินทางและที่อยู่ของผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ตามเวลาจริง หรืออาจใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วในโทรศัพท์มือถือเช่นการแสดงพิกัดที่อยู่โดย GPS (Global Positioning System) การยืนยันตัวบุคคลโดยใช้ลายพิมพ์นิ้วมือ (Touch ID) มาประยุกต์ทำเป็นแอปพลิเคชันให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยติดตั้งในโทรศัพท์มือถือของตนเองเพื่อใช้ในการรายงานตัวและติดตามความเคลื่อนไหวในทำนองเดียวกับกำไลข้อมือข้อเท้าเพียงแต่ระดับการกำกับดูแลอาจไม่เข้มงวดเท่า แต่ไม่ว่าจะปล่อยไปภายใต้เงื่อนไขใด ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนจะได้รับการแจ้งเตือนวันนัดผ่านระบบที่ทั้งศาลและผู้ต้องหาหรือจำเลยสะดวกในการติดต่อสื่อสาร เพื่อลดปัญหาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาศาลเพราะหลงลืมหรือไม่เข้าใจความสำคัญของการมาศาลตามนัดทั้งที่จริงแล้วมีได้จิตใจจะผิดเงื่อนไขของศาลแม้แต่น้อย

นอกจากนี้ สำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษในการบำบัดการติดยาเสพติด แก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ปรับปรุงทัศนคติการใช้ชีวิต ขอรับคำแนะนำในเรื่องการศึกษาหรืออาชีพศาลยุติธรรมมีโครงการนำร่องโครงการหนึ่งชื่อ “โครงการคลินิกจิตสังคม” ซึ่งศาลอาญารธนบุรีดำเนินการติดต่อกันมาได้ ๘ ปีแล้ว และปัจจุบันนี้มีการขยายผลไปยังศาลต่างๆ ได้แก่ ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดนนทบุรี ศาลจังหวัดปทุมธานี และศาลจังหวัดตลิ่งชัน หลักการของโครงการนี้อยู่บนฐานคิดว่า ผู้ที่ต่อหาว่ากระทำความผิดมิใช่บุคคลเลวร้าย หากแต่เป็นผู้ประสบปัญหาชีวิตซึ่งหากศาลสามารถให้ความช่วยเหลือให้บุคคลเหล่านี้สามารถแก้ไขปัญหาได้แม้เพียงเล็กน้อย สิ่งที่เกิดขึ้นมีเพียงแต่การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมเท่านั้น แต่ผลที่พิสูจน์แล้วในปัจจุบันที่ศาลอาญารธนบุรีคือผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างปล่อยชั่วคราวที่เข้าร่วมโครงการนี้ไม่มีหลบหนีเลยแม้สักคนเดียว

ระบบใหม่ที่ออกแบบมานี้จะเริ่มต้นที่เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาล เจ้าหน้าที่ของศาลจะเข้าไปสอบถามประวัติ ซึ่งการจะให้ข้อมูลหรือไม่แล้วแต่ความสมัครใจ และเมื่อได้ข้อเท็จจริงมาแล้วเจ้าหน้าที่ก็ต้องตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้โดยอาจตรวจสอบกับบุคคลอ้างอิงที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอ้างว่ารู้จักตนดีและฐานข้อมูลต่างๆ ซึ่งในขณะที่ฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆในประเทศไทยยังไม่เชื่อมต่อกัน นี่จึงเป็นความท้าทายอีกประการหนึ่งที่ต้องจัดการต่อไป และเมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลและทำการประเมินความเสี่ยงตามแบบที่ศึกษาวิจัยมาแล้วจึงนำเสนอรายงานต่อผู้พิพากษาซึ่งยังคงมีดุลพินิจเต็มที่ในการพิจารณาว่าจะขังหรือปล่อย และหากปล่อยจะปล่อยตามโครงการนี้ซึ่งจะไม่ทำสัญญาประกันแต่กำหนดมาตรการกำกับดูแลแทน หรือจะยังคงทำสัญญาประกันและเรียกให้วางหลักประกันตามแนวปฏิบัติเดิมก็ได้

และเนื่องจากโครงการนี้ต้องการพิสูจน์ว่าการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันนั้นสามารถทำได้เช่นในกรูองของสิงคโปร์ จึงได้ออกแบบการทดลองออกเป็น ๓ ระยะ ระยะแรกจำกัดไว้ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกตั้งข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกหนักที่สุดไม่เกิน ๕ ปี เพราะไม่ถูกจำกัดโดยข้อกำหนดให้ต้องปล่อยโดยทำสัญญาประกัน อีกทั้งยังเป็นข้อหาเล็กน้อยที่อยู่ในข่ายที่ศาลอาจให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษได้ ความเสี่ยงที่ปล่อยไปแล้วน่าจะหลบหนีหรือก่อเหตุร้ายหลังปล่อยจึงไม่น่าจะสูงมากนัก และหากโครงการ

ในระยะแรกซึ่งวางแผนไว้ที่ ๑ ปี ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ก็จะขยับไปสู่ระยะที่ ๒ คือ ขยายไปยังทุกคดีโดยไม่จำกัดอัตราโทษ ยกเว้นเฉพาะข้อหาความผิดอุกฉกรรจ์หรือร้ายแรงที่สาธารณชนยังมีความกังวลอยู่ว่ามีความเสี่ยงจะหลบหนีหรือก่อเหตุร้ายใหม่สูง เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีของกลางจำนวนมาก ความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์หรือการประพฤติดุจริต เป็นต้น ระยะที่ ๒ นี้มีเวลาทดลอง ๑ ปี เช่นกัน และหากเป็นที่น่าพอใจ ก็จะขยับไปสู่ระยะที่ ๓ ต่อไปคือใช้กับทุกประเภทคดีโดยไม่จำกัดอัตราโทษและข้อหาความผิดใดๆทั้งสิ้น เหมือนที่กรุงวอชิงตัน ดีซี ใช้ระบบนี้กับคดีทุกประเภท ซึ่งตลอดเวลาที่ทำการทดลองสำนักงานศาลยุติธรรมจะติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงระบบตลอดเวลาให้มีความแม่นยำ เทียบตรงและมีประสิทธิภาพสูงที่สุด

ในส่วนของการทดลองนั้น เหตุที่คัดเลือกศาลทดลองในระยะแรก ๕ ศาลได้แก่ ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลจังหวัดจันทบุรีและศาลจังหวัดกาฬสินธุ์นั้น ก็เพื่อให้เป็นตัวแทนของประชากรในภาคต่างๆ และประชากรในเมืองเล็กกับเมืองใหญ่ซึ่งน่าจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ซึ่งปัจจุบันเท่าที่ได้รับรายงานมาคือศาลทดลองทยอยปล่อยชั่วคราวในระบบใหม่แห่งละประมาณ ๑๘ – ๑๙ คน (ข้อมูลขณะสรุปการสัมมนาในครั้งนี้) ซึ่งยังไม่มีกรณีผิดเงื่อนไขแม้แต่รายเดียว จึงเป็นเรื่องน่ายินดีว่าระบบใหม่น่าจะมีความเป็นไปได้ และระบบใหม่ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์น่าจะช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยทั่วไปที่ว่าวางเงินแล้วจะไม่หนีซึ่งเป็นการสรุปพฤติกรรมคนที่ง่ายเกินไปทั้งที่คนมีความซื่อซนกว่านั้น และน่าจะนำไปสู่การพัฒนาาระบบที่มีความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประหยัดและปลอดภัยต่อสังคมเหมือนที่กรุงวอชิงตัน ดีซี ได้ในที่สุด

“การกำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวโดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์”

หัวข้อนี้ได้รับเกียรติจากนายรังสรรค์ วิจิตรไกรสร รองประธานศาลอุทธรณ์ เป็นวิทยากร โดยท่านสะท้อนให้เห็นปัญหาจากการปล่อยชั่วคราวที่ใช้เงินเป็นหลักจนทำให้ผู้มีรายได้น้อยต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควรในการแสวงหาเสรีภาพ นำมาสู่การริตเถิดของผู้ประกันอาชีพ จนกระทั่งในปี ๒๕๔๕ เกิด “กรรมธรรม์ประกันภัยอิสรภาพ” เพื่อย้ายฐานจากผู้ประกันอาชีพรายบุคคลมาสู่บริษัทประกันภัย และปัจจุบันประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ วรรคสาม ก็แก้ไขเพิ่มเติมรองรับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Electronic Monitoring) เพื่อป้องกันการหลบหนี โดยอุปกรณ์ดังกล่าวจะส่งสัญญาณแสดงพิกัดที่อยู่และการเดินทางของผู้สวมใส่ อุปกรณ์ได้ตามเวลาจริงและจะมีการส่งสัญญาณแจ้งเตือนมาถึงศูนย์ควบคุมทันทีที่เกิดเหตุผิดปกติ เช่น มีการเข้าในเขตต้องห้าม หรือออกนอกเขตกำหนดแบบเตอร์อ่อน หรือมีความพยายามจะถอดหรือทำลายอุปกรณ์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ผู้กำกับดูแลที่ศูนย์ควบคุมสามารถเร่งรีบดำเนินการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือการฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาลได้ทันทั้งที่

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากนี้เป็นเทคโนโลยีใหม่ ศาลยุติธรรมจึงต้องเตรียมการอย่างรอบคอบทั้งในการจัดเตรียมอุปกรณ์ จัดตั้งศูนย์ควบคุมในส่วนกลางเพื่อกำกับดูแล เตรียมความพร้อมของบุคลากรที่จะกำกับดูแล และเนื่องจากงานนี้ไม่สามารถทำตามลำพังได้ ศาลยุติธรรมต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากสัญญาณแจ้งเตือนว่ามีการหลบหนี ก็จำเป็นที่จะต้องรีบติดตามจับกุมทันที มิเช่นนั้นย่อมไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ของการใช้อุปกรณ์นี้แต่แรกได้ และการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไม่ว่าจะในรูปของกำไลข้อมือข้อเท้าหรือใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนจำเป็นต้องมีกระบวนการทำงานที่ง่าย สะดวก เป็นระบบและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งยังต้องใช้ควบคู่กับการประเมินความเสี่ยงด้วย เพื่อไม่ให้รัฐต้องสิ้นเปลืองทรัพยากรไปโดยเปล่าประโยชน์กับบุคคลที่อาจใช้มาตรการอื่นที่ประหยัดกว่าได้

ท่านรังสรรค์ตั้งข้อสังเกตว่า กระบวนการขังและปล่อยชั่วคราวในปัจจุบันมีทัศนคติผิดๆว่า หากขังคนไว้จะปลอดภัยสำหรับผู้ส่งมากกว่าให้ปล่อยชั่วคราว ทั้งที่การขังคนไว้ระหว่างพิจารณาโดยไม่จำเป็นทำให้เกิดความเสียหายแก่รัฐอย่างมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากศาลพิพากษายกฟ้องด้วยแล้ว และแม้ปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน

คดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ ที่เปิดช่องให้จำเลยเรียกขอค่าทดแทนจำเลยในคดีอาญาได้หากถูกคุมขังระหว่างพิจารณา และ “ปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด” แต่เนื่องจากการตีความกฎหมายบทนี้ อย่างเคร่งครัดว่าศาลต้องวินิจฉัยอย่างชัดเจนในคำพิพากษาว่า “จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด” หรือ “การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด” ซึ่งตามปกติแล้ว ผู้พิพากษาอาจมีสำนวนการเขียนเหตุผลที่ให้ยกฟ้องที่แตกต่างไปจากนี้ได้ แต่ก็ล้วนแสดงให้เห็นว่าโจทก์ไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงให้ศาลเชื่อได้นั่นเองว่าจำเลยกระทำความผิด และแม้แต่จะเป็นกรณีที่ศาลยกฟ้องด้วยเหตุสงสัยก็ตาม แต่ด้วยหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่าต้องสันนิษฐานว่าจำเลยทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ตราบนานาชาติพิพากษาว่าผิด และรัฐนั่นเองที่มีภาระพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลย การที่รัฐไม่อาจพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควรได้ ก็เท่ากับต้องถือว่าจำเลยยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่นั่นเอง การที่เล่นแง่กับถ้อยคำเพื่อไม่ให้มีการชดใช้เป็นการบิดเบือนหลักกฎหมาย ทั้งยังแสดงออกถึงความไม่รับผิดชอบของรัฐ กล่าวคือ ตราบไต่ที่รัฐไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำอันกระทบต่อเสรีภาพของประชาชน รัฐก็ไม่จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังตั้งแต่การจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ การสั่งฟ้องของพนักงานอัยการและการพิจารณาว่าจะให้ขังหรือปล่อยของผู้พิพากษา ดังจะเห็นได้จากสถิติ ๕ ปีที่ผ่านมา มีจำเลยที่ศาลยกฟ้องขอเงินชดเชยการติดคุกฟรี ๑๘๗ เรื่อง แต่ศาลให้ชดเชยเพียง ๒ เรื่อง เท่านั้น ส่วนอีก ๑๘๕ คน ความสูญเสียอันไม่อาจประเมินได้ที่เกิดกับชีวิตและครอบครัวของพวกเขาไม่มีใครชดเชยให้และรัฐไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ ดังนั้นการนำนวัตกรรมการประเมินความเสี่ยงควบคู่กับการใช้มาตรการกำกับดูแลซึ่งใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือหนึ่งย่อมจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ศาลสามารถสั่งขังหรือ

ปล่อยชั่วคราวด้วยความระมัดระวังมากขึ้นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองอิสรภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ซึ่งไม่ว่าอย่างไรก็ตามต้องถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

“ทะยานสู่อนาคตของการฝากขังและปล่อยชั่วคราวระบบใหม่ด้วยวิสัยทัศน์ นวัตกรรมและเทคโนโลยี”

หัวข้อสุดท้ายของการสัมมนาครั้งนี้มีนางสาวธัญญาช ตันตกุล ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกาขึ้นมาเป็นวิทยากรอีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นย้ำถึงความเป็นไปได้ของระบบการปล่อยชั่วคราวระบบใหม่ที่ตั้งบนรากฐานของความเชื่อใจ ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลกในโลกยุคปัจจุบันที่ขับเคลื่อนด้วยความเชื่อใจ อยู่แทบจะตลอดเวลาแล้วในขณะนี้ ดังจะเห็นได้จากกระแสเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing Economy) หรือ เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Platform Economy) ซึ่งเอื้อให้คนแปลกหน้าสามารถทำธุรกรรมที่ต้องอาศัยความไว้วางใจกันได้โดยมีเครื่องช่วยคือความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตในยุค ๒.๐ (ซึ่งเป็นยุคที่ผู้ใช้มีปฏิสัมพันธ์ติดต่อสื่อสารหรือสร้างเนื้อหาบนหน้าเว็บไซต์ได้โดยตรง) มิเช่นนั้น ธุรกิจอย่าง Airbnb ซึ่งเอื้อให้เจ้าของที่พักที่มีห้องพักรวมสามารถยอมให้คนแปลกหน้ามาใช้ห้องพักร่วมกันในบ้านเดียวกันได้ หรือ ธุรกิจแบ่งปันหรือธุรกิจที่เอื้อให้สามารถใช้ศักยภาพที่เหลือใช้อย่าง Uber, TaskRabbit, Elance และอื่นๆ อีกมากมายคงไม่สามารถเติบโตขึ้นมาได้ เพราะคนเราไม่อาจเชื่อใจกันได้มากพอ

และเมื่อหันมามองธุรกิจที่ต้องอาศัยความเชื่อใจอย่างที่สุดอย่างธุรกิจธนาคาร ความเชื่อที่ครอบงำนักการธนาคารมาตลอดว่าคนจนไม่น่าเชื่อถือ หรือไม่มีเครดิตพอที่จะปล่อยสินเชื่อให้เพราะไม่มีหลักประกัน และไม่มีการทำงานที่มั่นคงนั้น ถูกพิสูจน์โดยปราศจากข้อโต้แย้งแล้วว่าเป็นความเชื่อที่ไร้เหตุผลโดยสิ้นเชิง คนจนนั้นเปี่ยมไปด้วยศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการ (เพราะลำพังการเอาตัวรอดได้ในวันหนึ่งๆ ในภาวะที่ขัดสนและขาดแคลนไปทุกสิ่งอย่างก็ถือเป็นข้อพิสูจน์ในตัวอยู่แล้วว่าคนจนมีความสามารถในการประยุกต์และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เพียงใด) และที่คนจนไม่อาจล้มตาอำปากได้เสียที่นั่นหาใช่เพราะเกียจคร้านไม่ แต่เป็นเพราะขาดโอกาสและขาดแหล่งเงินทุน ความคิดที่ปฏิวัติธุรกิจธนาคารไปโดยสิ้นเชิงนี้ นำโดยศาสตราจารย์มุฮัมหมัด ยูนุส (Muhammad Yunus) ผู้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพประจำปี ค.ศ.๒๐๐๖ อันเนื่องมาจากผลงานการก่อตั้งธนาคารกรามีน (Grameen Bank) ซึ่งเป็นธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) อันมีพันธกิจหลักเพื่อกำจัดความยากจนให้พ้นไปจากโลกด้วยการให้สินเชื่อขนาดเล็กแก่คนจน (Microcredit) โดยมีการใช้กลไกทางสังคมในชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนให้ลูกหนี้ชำระหนี้ รวมถึงการให้ลูกหนี้ต้องคำปฏิญาณเพื่อพัฒนาชีวิตของตนเองขึ้นมาด้วย ที่จริงแล้วการที่ลูกหนี้มีชีวิตที่ดีขึ้นถือเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของพนักงานธนาคารนอกเหนือจากอัตราการชำระหนี้ตรงตามกำหนดอีกด้วย ซึ่งจะว่าไปแล้วตามสถิติในปี ค.ศ.๒๐๐๖ อัตราการชำระหนี้ของธนาคารกรามีนสูงถึงร้อยละ ๙๘.๖ เทียบเท่ากับผลการดำเนินงานของธนาคารใหญ่ที่มีการบริหารจัดการที่ดีที่สุดทีเดียว

(สำหรับผู้สนใจศึกษาต่อเกี่ยวกับธนาคารกรามีนและแนวคิดธุรกิจเพื่อสังคม โปรดอ่าน Yunus, Muhyim Hammad. *นายธนาคารเพื่อคนจน—Banker to the Poor*, กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๑ และ Yunus, Muhyim Hammad. *สร้างโลกไร้จน—Creating a World Without Poverty*, กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๕)

นั่นคือธนาคารกรามีนที่ขับเคลื่อนด้วยวิสัยทัศน์และนวัตกรรมทางการเงินที่ตั้งอยู่บนความเชื่อใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของลูกหนี้ผู้ยากจน มาถึงปัจจุบันการให้สินเชื่อขนาดจิ๋วแก่คนจนยิ่งสะดวกสบายมากขึ้น ด้วยพัฒนาการของเทคโนโลยีทางการเงินหรือฟินเทค (Financial Technology—FinTech) โดยเมื่อไม่นานมานี้มีธุรกิจเกิดใหม่หรือสตาร์ทอัพ (Startup) ที่สหรัฐอเมริกาแห่งหนึ่งเลือกไปประกอบธุรกิจให้สินเชื่อขนาดจิ๋วที่ประเทศเคนยาในทวีปแอฟริกาซึ่งขึ้นชื่อว่ามีความยากลำบากในการใช้บริการธนาคารผ่านโทรศัพท์มือถือสูงมาก อันเนื่องจากสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างถนนหนทางไม่ดี ทำให้ประชาชนไม่อาจเดินทางไปที่ตั้งธนาคารได้ โดยสะดวกนัก ปัญหาแบบเดิมๆเกิดขึ้นกับลูกหนี้ผู้ยากจน ผู้ไม่มี “เครดิต” จนทำให้ไม่เคยได้รับสินเชื่อจากธนาคารในระบบ สตาร์ทอัพแห่งนี้จึงพัฒนาแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือขึ้นมาให้ผู้ขอสินเชื่อดาวน์โหลดไปติดตั้งในโทรศัพท์ของตนเอง โดยผู้ขอสินเชื่อต้องตอบคำถาม ๒ – ๓ ข้อและยอมให้แอปพลิเคชันนี้เข้าถึงข้อมูลต่างๆที่บันทึกไว้ในโทรศัพท์มือถือของผู้ขอสินเชื่อเพื่อนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์พฤติกรรมและประเมินความเสี่ยงในการชำระหนี้ของผู้ขอสินเชื่อ หากผู้ขอสินเชื่อยินยอม แอปพลิเคชันจะสำรวจข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์มือถือ ข้อมูลการเดินทางและข้อมูลอื่นๆที่โทรศัพท์มือถือบันทึกไว้นำมาวิเคราะห์จากแบบประเมินที่มีปัจจัยกว่า ๑,๐๐๐ ตัว และสามารถอนุมัติสินเชื่อพร้อมเงื่อนไขของสินเชื่อให้แก่ผู้ขอได้ภายในเวลาไม่เกิน ๕ นาทีเท่านั้น ซึ่งผลของการให้สินเชื่อแก่ผู้ที่ไม่เคยมี “เครดิต” มาก่อนถึง ๒๐๐,๐๐๐ รายในประเทศเคนยาในประมาณปี ค.ศ.๒๐๑๕ ปรากฏว่าอัตราการชำระหนี้มีมากกว่าร้อยละ ๙๐ ซึ่งเทียบเท่ากับอัตราการบริหารงานของธนาคารปกติ

(ผู้สนใจศึกษารายละเอียดของสตาร์ทอัพแห่งนี้โปรดรับชมวิดีโอที่บันทึกการบรรยายในการสัมมนา TED Conference เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๒๐๑๖ ผ่านลิงค์

https://www.ted.com/talks/shivani_siroya_a_smart_loan_for_people_with_no_credit_history_yet ซึ่งท่านสามารถเลือกคำบรรยายภาษาไทยได้ในตัวเลือก 23 subtitle languages บนหน้าจอด้านซ้ายของคลิปวิดีโอที่คลิกก่อนเริ่มเล่น)

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งการทำธุรกรรมผ่านกรอบเศรษฐกิจแบ่งปัน วิสัยทัศน์และนวัตกรรมที่เชื่อใจคนจนอย่างธนาคารกรามีน และเทคโนโลยีที่สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงของลูกหนี้ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำอย่างฟินเทคที่เคนยา ทำให้เราสามารถสรุปได้ว่า “ความเชื่อใจ” ต่อคนแปลกหน้านั้นสร้างขึ้นได้ไม่ยาก หากเรารู้จักประวัติของเขาดีพอ โดยเราต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการตัดสินใจของเรา ซึ่งภายในระยะเวลาที่จำกัด ข้อมูลดังกล่าวก็สามารถหาได้ด้วยเทคโนโลยีที่ล้ำหน้าอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน และเมื่อครั้งเราเชื่อใจตกลงทำธุรกรรมกับคนแปลกหน้าไปแล้ว การจะรักษาความเชื่อใจนั้นให้คงอยู่ อาจลองถอดบทเรียนจากธนาคารกรามีนดูด้วยการใช้พลังของชุมชนในการตั้งสร้างแรงกดดันและชักจูงใจ รวมทั้งให้พลังทางบวกในการส่งเสริมสนับสนุนให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ซึ่งก็ปรากฏว่าประสบความสำเร็จดียิ่ง

จากบทเรียนข้างต้น เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการปล่อยชั่วคราวซึ่งก็ถือว่าเป็นการดำเนินการที่ต้องอาศัย “ความเชื่อใจ” ต่อคนแปลกหน้าเช่นกัน จะมีเทคนิควิธีการอย่างไรให้ได้ข้อมูลเพื่อทำความรู้จักผู้ต้องหา

หรือจำเลยให้มากพอจะเชื่อใจให้ปล่อยตัวไปได้ ดังที่เห็นในกรณีฟินเทคที่เคนยา การรวบรวมข้อมูลของคนแปลกหน้าที่เราไม่รู้จักภายในเวลาไม่กี่นาทีเวลานั้นต้องอาศัยพลังของอภิมหาข้อมูลหรือ Big Data ซึ่งก็คือข้อมูลมหาศาลที่ล้นไหลอยู่ในอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย ทุกครั้งที่เราแต่ละคนเข้าใช้อินเทอร์เน็ต เราทุกคนก็ได้ทิ้งร่องรอยดิจิทัลเอาไว้รอให้มีคนมาเก็บรวบรวมเอาไปประมวลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ข้อมูล (Data Science) ไม่เป็นเรื่องน่าแปลกใจเลยที่ทำให้ไมเว็บบไซต์อย่าง YouTube หรือ Amazon สามารถคาดเดาได้ค่อนข้างแม่นยำเกี่ยวกับบรรณนิยมนของเราในการแนะนำให้รับชมวิดีโอหรือเลือกซื้อสินค้า ยิ่งไม่น่าแปลกใจเลยว่าจะเหตุใดในหน้าฟีดข่าว (Newsfeed) ของเฟสบุ๊ก (Facebook) หรือผลการค้นหาใน Search Engine อย่าง Google จึงมีแต่เรื่องราวที่เราสนใจและสอดคล้องกับความเห็นความเชื่อของเรา โดยไม่มีโพสต์ที่มีความเห็นแย้งมากเท่าไร เพราะทั้งเฟสบุ๊กและกูเกิลมีกระบวนการทางคณิตศาสตร์หรืออัลกอริทึม (Algorithm) ที่กรองเอาแต่เรื่องที่เราสนใจและเห็นด้วยมาห้อมล้อมโลกโซเชียลของเราเท่านั้น สิ่งนี้เรียกว่า “ฟองสบู่ตัวกรอง” (Filter Bubble) ซึ่งในแง่หนึ่งก็นับว่าเป็นอันตรายต่อการขยายวิสัยทัศน์และการอดทนยอมรับความแตกต่างของเรา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น Big Data เป็นสิ่งที่มีพลังมากในการทำความรู้จักคนแปลกหน้าในเวลาอันสั้น และเพื่อให้การประเมินพฤติกรรมของบุคคลคนนั้นแม่นยำยิ่งขึ้น การใช้ Big Data จึงต้องควบคู่กับศาสตร์ทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ที่กำลังได้รับความสนใจและมีการศึกษาอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ฟินเทคในเคนยายกงานวิจัยของตนขึ้นมาว่า คนที่มีการติดต่อกับเพื่อนหรือญาติใกล้ชิดเป็นประจำมีอัตราการชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔ ส่วนคนที่มีกิจวัตรการเดินทางที่เป็นปกติมีอัตราการชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๖ และคนที่มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นมากถึง ๕๘ คน มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้กู้ที่มีวินัยเมื่อเทียบกับลูกหนี้อื่นๆที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน ข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากการวิจัยและต้องมีการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์อย่างลึกซึ้งจึงจะทำให้ข้อมูลเหล่านี้แม่นยำและน่าเชื่อถือ

และหากเมื่อศาลเชื่อถือในข้อมูลประเมินความเสี่ยงมากพอจนยอมให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว จะมีมาตรการกำกับดูแลอย่างไร ในปัจจุบันนี้มีเทคโนโลยีที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ตของทุกสิ่ง (Internet of Things—IoT) ซึ่งหมายถึงว่าปัจจุบันชิปคอมพิวเตอร์หรือตัวเซ็นเซอร์อัจฉริยะจะไม่ได้อยู่แค่ในคอมพิวเตอร์อีกต่อไปแล้ว แต่จะห้อมล้อมเราอยู่ทุกที่ นาฬิกาอัจฉริยะ (Smartwatch) กำไลข้อมือข้อมือเท้าอิเล็กทรอนิกส์ หรือโทรศัพท์สมาร์ทโฟนเป็นเพียงตัวอย่างแรกๆเท่านั้น ต่อไปเราอาจมีแว่นตา เสื้อผ้า รถยนต์และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้อื่นๆที่เป็น “อัจฉริยะ” และเชื่อมโยงสื่อสารกันได้หมด ดังนั้นในการติดตามกำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว เราอาจอาศัยพลังของ IoT ได้ (ซึ่งแน่นอนว่าผู้ที่เคยอ่านวรรณกรรมเรื่อง ๑๙๘๔ ของจอร์จ ออร์เวลล์ อาจรู้สึกหวาดเกรงว่าจะมี “พีบีเอ็ม” หรือ Big Brother คอยจับจ้องเราอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ก็เป็นหน้าที่ของผู้ออกแบบระบบที่ต้องคอยระมัดระวังมิให้มีการนำเทคโนโลยีไปใช้ในทางร้าย เพราะการที่เทคโนโลยีเป็นดาบสองคมมิใช่เหตุผลที่ต้องสกัดกั้นคุณประโยชน์ของมัน)

อาจมีหลายท่านรู้สึกพิศวงว่าเทคโนโลยีที่กล่าวถึงมาทั้ง Big Data หรือ Internet of Things จะมีความก้าวหน้าไปได้สักเพียงไหนในไม่กี่ปีหรือกระทั่งในทศวรรษนี้ แต่เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องที่ควรประหลาดใจเพราะในโลกเทคโนโลยีมีสิ่งๆที่เรียกว่ากฎของมัวร์ (Moore’s Law) อันมีที่มาจากคนที่นายกอร์ดอน มัวร์ (Gordon Moore) หนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งบริษัทอินเทลพารากรณ์ไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๖๕ ว่าพลังความสามารถในการประมวลผลของชิปคอมพิวเตอร์จะเพิ่มขึ้น ๒ เท่าในทุกๆ ๑๘ เดือน ซึ่งจากวันนั้นจนถึงวันนี้ หากมองย้อนกลับไปจะเห็นได้ว่าความสามารถของคอมพิวเตอร์และกระทั่งโทรศัพท์มือถือมีพัฒนาการแบบก้าวกระโดดเพียงใด

กระทั่งความเร็วของอินเทอร์เน็ตก็ยังมีอัตราเร่งขึ้นเรื่อยๆไม่หยุดยั้ง เพียงในไม่กี่ปีนี้เทคโนโลยีก็จะพลิกโฉมหน้าการใช้ชีวิตของเราไปได้อย่างมหาศาล

อย่างไรก็ตาม โปรดอย่าลืมหกบทเรียนของธนาคารกรามีนว่าพลังของชุมชนช่วยส่งเสริมสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้ “คนแปลกหน้า” ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาได้อย่างไร ดังนั้นพลังของทั้งเทคโนโลยีและพลังของชุมชนย่อมจะช่วยหนุนเสริมให้ระบบการปล่อยชั่วคราวแบบใหม่ดำเนินไปได้อย่างเข้มแข็ง

กระนั้น ระบบปล่อยชั่วคราวแบบใหม่ย่อมจะเป็นการพลิกโฉมหน้าหรือปฏิรูประบบปัจจุบันไปโดยสิ้นเชิง จึงย่อมเป็นธรรมดาที่อาจมีผู้สงสัยว่าแล้วมันจะเป็นไปได้หรือ คำถามนี้ได้รับการพิสูจน์ซ้ำแล้วซ้ำเล่าในประวัติศาสตร์โลกตลอดมาว่า **สิ่งที่ดูเหมือนจะเป็นไปไม่ได้มัน ทำได้ที่สุดแล้วก็มีผู้อาจหาญทำขึ้นมาจนได้** ล่าสุดมีมหาเศรษฐี “เพี้ยน” คนหนึ่งนามอีลอน มัสก์ (Elon Musk) เดิมประกอบธุรกิจให้บริการชำระเงินออนไลน์ที่หลายท่านอาจรู้จักดีในชื่อ PayPal แต่ต่อมามัสก์ก็ขายกิจการนี้ทิ้งแล้วเอาเงินที่ได้มาตั้งบริษัทสำรวจอวกาศชื่อ SpaceX ซึ่งเป็นสิ่งที่คนสติทั่วไปไม่ทำกันเพราะธุรกิจอวกาศมีแต่ความเสี่ยงและต้นทุนท่วมท้น แต่มีสักมีวิสัยทัศน์ว่ามนุษย์เราจะอยู่บนดาวเคราะห์โลกตลอดไปไม่ได้ ทางรอดของเผ่าพันธุ์มนุษย์คือต้องออกเดินทางไปสำรวจอวกาศเพื่อหาถิ่นฐานใหม่ที่เหมาะสมเมื่อโลกใกล้ถึงคราวดับสลาย แต่เราจะทำเช่นนั้นไม่ได้หากค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปกลับอวกาศยังคงมากมายมหาศาลอย่างที่เป็นอยู่ ซึ่งสาเหตุหลักประการหนึ่งมาจากการที่จรวดขับเคลื่อนเชื้อเพลิงขององค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ หรือ นาซา ยังคงเป็นแบบใช้แล้วทิ้ง ซึ่งหากสามารถผลิตจรวดแบบนำกลับมาใช้ซ้ำได้ย่อมจะประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากถึงร้อยละ ๗๕ - ๑๐๐ บริษัท SpaceX จึงก่อตั้งมาเพื่อการนี้ และในการผลิตจรวดแบบใช้ซ้ำได้นั้น มัสก์ต้องไปซื้อจรวดเก่าที่ไม่ใช่แล้วของรัสเซีย และอาศัยระบบนำวิถีแบบเดียวกับที่ใช้ในตู้เอทีเอ็ม การทดลอง ๒ ครั้งแรกล้มเหลว ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของคนที่บ้านจะสร้างนวัตกรรมใหม่ และมีสักเหลือโอกาสสักเพียงครั้งสุดท้ายก่อนที่บริษัทจะล้มละลาย แต่ด้วยความมุ่งมั่นแรงกล้าของเขา การทดลองครั้งที่สามประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ปัจจุบัน SpaceX เป็นบริษัทเอกชนแห่งแรกในโลกที่ทำสัญญากับนาซาในการขนส่งสัมภาระไปให้สถานีอวกาศนานาชาติและมีคิวงานยาวเหยียด

มัสก์ยังมีวิสัยทัศน์และนวัตกรรมที่ไม่ธรรมดาอีกมาก ทั้งการผลิตรถยนต์ไฟฟ้าที่รูปทรงโฉบเฉี่ยวและสมรรถนะไม่เป็นสองรองใครอย่าง Tesla การร่วมพัฒนาบริษัทพลังงานแสงอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงอย่าง Solar City และล่าสุดกับวิสัยทัศน์โครงข่ายการขนส่งสาธารณะที่จะพาคนลอยลิ่วในแคปซูลที่วิ่งในท่อที่เกือบจะเป็นสุญญากาศ ซึ่งคาดว่าจะจะทำให้การเดินทางมีความเร็วยิ่งกว่าเครื่องบินในขณะที่ค่าโดยสารเท่ากับรถทัวร์อย่าง Hyperloop โดยล่าสุดมีการประกวดทั้งการออกแบบและสมรรถภาพของแคปซูลโดยมีทีมมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกเข้าร่วมประกวดมากมาย

(ผู้สนใจวิสัยทัศน์ของอีลอน มัสก์ ลองรับชมการสัมภาษณ์ของเขาใน TED Conference เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๒๐๑๓ ผ่านลิงค์

https://www.ted.com/talks/elon_musk_the_mind_behind_tesla_spacex_solarcity ซึ่งท่านสามารถเลือกคำบรรยายภาษาไทยได้ตรงด้านซ้ายมือของจอวิดีโอที่เขียนว่า 31 Subtitle Languages)

อีกหนึ่ง “คนเพี้ยน” ที่อาสาจะทำสิ่งที่เป็นไปได้ให้โลกได้เห็นคือเด็กหนุ่มชาวเนเธอร์แลนด์ชื่อ โบยัน สลัต (Boyan Slat) เขาคนนี้อายุเพียง ๑๘ – ๑๙ ปี ตอนที่ขึ้นแสดงวิสัยทัศน์ในงาน TEDx Conference ที่เมือง Delft ประเทศเนเธอร์แลนด์ ในปี ค.ศ.๒๐๑๒ ว่าเขามีวิธีการกำจัดแพขยะพลาสติกในมหาสมุทรของโลกได้ภายใน ๕ – ๑๐ ปี ด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพกว่า รวดเร็วกว่าและประหยัดกว่าการใช้เรือลากอวนเก็บพลาสติก ซึ่งคงต้องใช้เวลานานถึง ๗๙,๐๐๐ ปี สำหรับมหาสมุทรแปซิฟิก กล่าวคือเมื่อกระแสน้ำในมหาสมุทรหมุนวนเป็นวงที่เรียกว่า Gyres เหตุใดจึงต้องออกไปเก็บพลาสติกในเมื่อกระแสน้ำสามารถพาพลาสติกมาให้เราเก็บได้ สลัตจึงออกแบบวิธีการที่จะเก็บกวาดพลาสติกให้หมดไปจากมหาสมุทรได้โดยอาศัยกระแสน้ำในมหาสมุทรเป็นตัวช่วย แล้วจึงเริ่มระดมทุนผ่านทางอินเทอร์เน็ตและรวบรวมอาสาสมัคร ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ และผู้สนับสนุนจนในที่สุดก็สามารถก่อตั้งมูลนิธิ The Ocean Cleanup โดยมีสลัตเองซึ่งมีอายุเพียง ๒๐ ต้นๆ เท่านั้นเป็นประธาน และในปี ค.ศ.๒๐๑๔ รายงานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการก็ยืนยันว่าแนวคิดของโครงการนี้เป็นไปได้และยังอยู่รอดได้ทางธุรกิจได้อีกด้วย ปัจจุบันโครงการนี้อยู่ในระหว่างการทดลองต้นแบบที่ทะเลเหนือ ก่อนจะเริ่มใช้ระบบจริงโดยสมบูรณ์แบบในมหาสมุทรแปซิฟิกภายในปี ค.ศ.๒๐๒๐ และคาดการณ์กันว่าครั้งหนึ่งของแพขยะพลาสติกในมหาสมุทรแปซิฟิกจะสามารถถูกกำจัดได้ในภายใน ๑๐ ปี

(ผู้สนใจแนวคิดของโบยัน สลัต สามารถรับชมได้ตั้งแต่การขึ้นเวที TEDxDelft ในปี ค.ศ. ๒๐๑๒ ผ่านลิงค์ <https://www.youtube.com/watch?v=ROW9F-c0kiQ> และการขึ้นเวทีเปิดตัวรายงานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ Ocean Cleanup ที่มหานครนิวยอร์กในปี ค.ศ.๒๐๑๔ ผ่านลิงค์ <https://www.youtube.com/watch?v=QpDxE8BhPSM> และศึกษาโครงการนี้เพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์ <https://www.theoceancleanup.com/> --ทุกสิ่งไม่มีคำบรรยายภาษาไทย)

ดังนั้น หากโลกนี้มีคนที่สามารถสร้างจรวดที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ มีคนที่วางแผนซึ่งเป็นไปได้ที่จะกำจัดแพขยะพลาสติกให้หมดไปจากมหาสมุทรของโลกได้ การวางระบบปล่อยจรวดใหม่ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเยินแม้สักเสี้ยวหนึ่งของโครงการ “เพี้ยนๆ” ทั้งสองอย่างข้างต้นเลยแม้แต่น้อยก็ยังมีโอกาสมากยิ่งกว่าที่จะประสบความสำเร็จได้ ขอเพียงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความมุ่งมั่นและเชื่อมั่นมากพอ ดังที่มาร์กาเรต มิดนิกมานุษยวิทยาชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียงเคยกล่าวไว้ว่า

“อย่าได้สงสัยว่าคนที่ช่างคิดและมุ่งมั่นเพียงกลุ่มเล็กๆ จะเปลี่ยนโลกได้จริงหรือ เพราะที่จริงแล้วโลกเปลี่ยนเพราะคนกลุ่มนี้ตลอดมา”

ท้ายสุดนี้จึงหวังว่าผู้ที่เข้าร่วมการประชุมและผู้อ่านสรุปการสัมมนาในครั้งนี้จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคนที่มุ่งมั่นจะสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นให้กับโลกและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยด้วยเช่นกัน

คำแปลการบรรยาย (ผ่านวีดิทัศน์) ของท่านทรูแมน มอร์ริสัน

ผู้พิพากษาอาวุโสศาลชั้นต้นแห่งดิสทริกต์ ออฟ โคลัมเบีย

เรื่อง “ปัญหาและการแก้ไขในประเทศสหรัฐอเมริกา: ระบบการฝากขังและปล่อยชั่วคราวในอุดมคติ
ในดิสทริกต์ ออฟ โคลัมเบีย”

ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “สู่ยุคใหม่ของการฝากขังและปล่อยชั่วคราว: เปลี่ยนแนวคิด พลิกกระบวน
ด้วยวิสัยทัศน์ นวัตกรรมและเทคโนโลยี”

วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๐๘.๐๐ – ๑๔.๐๐ นาฬิกา

ณ ห้องประชุมสัญญา ธรรมศักดิ์ ชั้น ๗ อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
ถนนรัชดาภิเษก กรุงเทพมหานคร

เรียนท่านประธานศาลอุทธรณ์ เพื่อนผู้พิพากษา และผู้เข้าร่วมการสัมมนาผู้มีเกียรติทุกท่าน ผมรู้สึก
เป็นเกียรติที่มีโอกาสแสดงความเห็นเกี่ยวกับการขังและปล่อยชั่วคราวกับทุกท่านในวันนี้

ท่านคงทราบประวัติของผมเท่าที่มีการแนะนำไปบ้างแล้ว ผมใคร่ขอกล่าวว่าผมไม่ใช่นักวิชาการผู้
ไม่เคยสัมผัสโลกความจริง ผมทำงานด้านกฎหมายมาตลอดทั้งชีวิตจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลา ๔๗ ปีแล้ว และผม
ทำงานในบริบทของการพิจารณาคดีมาตลอด แรกเริ่มในฐานะนิติกรให้ท่านผู้พิพากษา ต่อมาในฐานะ
ทนายความในคดีอาญา และจากนั้นเป็นเวลา ๓๗ ปีแล้วที่ผมเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นในเมืองใหญ่ที่วุ่นวาย
ด้วยคดีความ

ดังนั้นความเห็นของผมในวันนี้จึงมาจากมุมมองของผู้พิพากษาที่ปฏิบัติงานจริง และในการบรรยาย
วันนี้ ผมจะพยายามครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ ผมจะอธิบายในภาพรวมว่าผู้พิพากษาในอเมริกาสั่งขังหรือ
ปล่อยชั่วคราวอย่างไร แล้วจึงจะอธิบายการสั่งเรื่องเดียวกันในวอชิงตัน ดีซี จากนั้นผมจะอธิบายว่าเหตุใดศาล
ที่ผมทำงานอยู่ ซึ่งคณะผู้แทนจากศาลยุติธรรมไทยเดินทางไปดูงานนั้น กลายเป็นต้นแบบของทั่วทั้งอเมริกาใน
การดำเนินกระบวนการพิจารณาขังและปล่อยชั่วคราวได้อย่างไร

และท้ายสุด ผมขออาจหาญเสนอข้อคิดเห็นต่อท่าน แม้ผมจะรู้ตัวว่าแทบไม่รู้อะไรเกี่ยวกับระบบศาล
ไทยเลย แต่ผมใคร่ขอเสนอความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับโครงสร้างและองค์ประกอบของระบบการขังและปล่อย
ชั่วคราวในอุดมคติครับ

ขอผมเริ่มด้วยการสารภาพว่า ในสหรัฐอเมริกานี้ เราจัดการเรื่องการขังและปล่อยชั่วคราวได้ไม่ดีเลย
เรื่องนี้เป็นปัญหามานานมากแล้วในประเทศนี้ และอย่างที่ทุกท่านคงทราบ เรามีระบบศาลสหพันธรัฐหรือศาล
ในระดับชาติ และในขณะเดียวกัน ในแต่ละมลรัฐก็มีระบบศาลแยกต่างหากจากกัน โดยปัจจุบันมีระบบศาลใน
แต่ละรัฐกับท้องที่ภายในอีกมากกว่า ๕,๐๐๐ ระบบแล้ว และในวันนี้ผมจะขอพูดถึงศาลในระดับมลรัฐ
เท่านั้น เพราะคดีอาญาส่วนใหญ่ถูกฟ้องและพิจารณากันที่นั่น

ถึงแม้ในแต่ละรัฐจะมีความแตกต่างกันในตัวบทกฎหมาย บรรทัดฐานคำพิพากษาและระเบียบศาล เกี่ยวกับการชั่งและปล่อยชั่วคราว แต่ระบบศาลมลรัฐและท้องถิ่นต่างๆแทบทุกแห่งดำเนินการผิดพลาดในเรื่องสำคัญเหมือนกันหมด จึงทำให้ผลลัพธ์ที่ออกมาล้มเหลวไม่ต่างกัน และความล้มเหลวที่เกิดขึ้นทั่วไปยกเว้นใน วอชิงตัน ดีซี ที่ผมทำงานอยู่นั้นคือ การตัดสินว่าจะชั่งหรือปล่อยชั่วคราวโดยทั่วไปในอเมริกาขึ้นกับเงินหรือ ทรัพย์สินเป็นหลัก

แม้ว่ารัฐธรรมนูญของประเทศเราจะมีได้เขียนไว้ชัดเจน แต่หลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรมทางกฎหมายของเรา คนทุกผู้ทุกนาม ไม่ว่าจะถูกตั้งข้อหาใดหรือมี พฤติกรรมเกี่ยวกับคดีเป็นอย่างไร ย่อมจะได้รับการสันนิษฐานตามกฎหมายอเมริกันว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ราบ จนกว่ารัฐจะพิสูจน์ความผิดของเขาได้ ทว่า แม้หลักกฎหมายสำคัญในวัฒนธรรมกฎหมายของเราจะเป็นเช่นนี้ แต่เรายังตัดสินอิสรภาพของผู้ต้องหาโดยดูที่ทรัพย์สินเป็นหลักอยู่ดี กล่าวอย่างง่าย ผู้ที่มีทรัพย์สินวางประกัน ก็ได้รับการปล่อยตัวให้กลับบ้านไปอยู่กับครอบครัว ในขณะที่คนยากจนไม่มีเงินวางประกันกลับต้องถูกขังใน ระหว่างพิจารณาคดี

แก่นของความชั่วร้ายในระบบประกันตัวของเรานี้คือการเรียกให้วางทรัพย์สินเป็นหลักประกัน ซึ่งก็คือ ต้องมีการวางหลักทรัพย์มูลค่าเท่ากับวงเงินประกันที่ศาลตั้งไว้ก่อนจะได้รับการปล่อยตัว และส่วนใหญ่ใน อเมริกา ผู้ประกันอาชีพยิ่งทำให้ระบบเลวร้ายลงด้วยการส่งเสริมให้คำสั่งศาลเกิดผลได้จริง โดยหากผู้พิพากษา ตั้งวงเงินประกันไว้ที่ ๑๐,๐๐๐ เหรียญ ครอบครัวของผู้ต้องหาที่ต้องไปวิ่งวอนผู้ประกันอาชีพให้ช่วยไปประกัน ตัวให้ กล่าวคือ ผู้ประกันอาชีพทำสัญญาต่อศาลว่าตกลงจะชดใช้ค่าปรับให้หากผู้ต้องหาไม่มาศาล และเพื่อ แลกกับ “บริการ” นี้ ครอบครัวของผู้ต้องหาต้องจ่ายค่าธรรมเนียมที่ไม่อาจเรียกคืนได้ไม่ว่าผลคดีจะออกมา เป็นอย่างไร ซึ่งค่าธรรมเนียมร้อยละ ๑๐ ถึง ๑๕ นี้ก็จะกลายเป็นกำไรของผู้ประกันอาชีพทันที แต่หาก ผู้ประกันอาชีพตัดสินใจไม่ประกันตัวให้ คำสั่งศาลที่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวก็จะไม่มีความหมาย และผู้ต้องหา รายนั้นก็ต้องอยู่ในคุกไปจนกว่าจะหาเงิน ๑๐,๐๐๐ เหรียญมาวางศาลได้

อย่างที่ทุกท่านคงเห็นแล้ว สุดท้ายผู้ประกันอาชีพก็เป็นผู้ตัดสินใจว่าจะปล่อยหรือขังใคร ไม่ใช่ศาล

ผมพอจำได้ว่าน่าเศร้าที่ประเทศไทยอาจมีผู้ประกันอาชีพ ถ้าใช่ ท่านก็เป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศซึ่ง รวมถึงสหรัฐอเมริกาที่ยอมให้ผู้ประกันอาชีพเข้ามาหากำไรในกระบวนการยุติธรรม ในประเทศอื่นๆและใน ๔ มลรัฐของเรา ธุรกิจนี้ต้องห้ามและผิดกฎหมาย

แต่เมื่อวิเคราะห์กันถึงที่สุด เงินนั่นเองที่เป็นปัญหา ไม่ใช่ธุรกิจที่เราโง่เขลายอมให้เข้ามาหากินใน ศาล การให้วางหลักทรัพย์เพื่อประกันตัวนั้นเป็นต้นตอของความชั่วร้ายที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม และ การใช้ระบบที่อิงเงินเป็นหลักในอเมริกาก็ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่คาดหมายได้ว่าไม่ปลอดภัย ไร้ประสิทธิภาพ แพง และไม่เป็นธรรมอย่างรุนแรง แทนที่จะตัดสินว่าควรชั่งหรือปล่อยใครโดยดูจากความเสี่ยงในการหลบหนีหรือ ถูกจับใหม่ในระหว่างปล่อย ในเกือบทุกที่ในอเมริกาเรากลับพิจารณาโดยดูจากเงินที่ผู้ต้องหาหามาแทนนั้น หากท่าน มีเงินพอ ไม่ว่าจะความเสี่ยงท่านจะเป็นเท่าไร ท่านก็จะได้กลับบ้าน แต่หากท่านยากจนหรือไม่มีเงินพอ ท่านก็ จะต้องอยู่ในคุกจนกว่าจะเริ่มการพิจารณา

เมื่อเราใช้วิธีการที่ไร้เหตุผลเช่นนี้ในการซัดอสรภาพของคน ทุกวันเราจึงลงเอยด้วยการปล่อยคนที่มีความเสี่ยงสูงมากออกไปทั้งที่เราควรขังคนพวกนี้ไว้ และเราก็กลับขังคนจำนวนมากทั้งที่ควรปล่อยไปเพราะคนเหล่านี้ไม่มีความเสี่ยงเลยแต่ยากจนเกินกว่าจะซื้ออสรภาพของตนเองได้ หลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาที่ผมกล่าวถึงเมื่อครู่จึงถูกซัดหายไปในช่วงของระบบที่ใช้เงินเป็นหลัก

ดังนั้น ทุกวันในอเมริกา สองในสามของห้องขังกลายเป็นที่นอนของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างพิจารณา ผู้ซึ่งโดยหลักแล้วยังคงต้องถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และปีแล้วปีเล่า ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ที่ถูกจับโดยเจ้าพนักงานในอเมริกาไม่เคยได้กลับบ้านก่อนเริ่มการพิจารณาเสียด้วยซ้ำ

ในความเห็นผม สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นเรื่องฉาวโฉ่ระดับชาติที่ก่อให้เกิดโศกนาฏกรรมใหญ่หลวง

สำหรับผู้พิพากษาในอเมริกาเอง ระบบที่ผิดเพี้ยนของเราก็ก่อปัญหาให้เราอย่างมากในแง่ที่ว่าแล้วเราจะทำงานให้สมกับคำปฏิญาณได้อย่างไร และนี่คือตัวอย่างที่เกิดขึ้นทุกวันกับผู้พิพากษาที่ต้องสั่งประกันในระบบที่ขับเคลื่อนด้วยเงินตรา เบื้องหน้าท่านคือผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีเหตุควรเชื่อทุกประการว่าเป็นบุคคลอันตราย บุคคลที่ไม่ควรปล่อยชั่วคราวออกไปทั้งสิ้น ซึ่งหากระบบกฎหมายบังคับให้ท่านต้องปล่อยตัวทุกคนเสมอ เพียงแต่ให้เครื่องมือเป็นการเรียกให้วางหลักทรัพย์ประกันเพียงอย่างเดียว^๑ ท่านก็จะพยายามไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ออกไปด้วยการกำหนดวงเงินประกันไว้สูงลิ่วโดยท่านหวังว่าเขาจะไม่สามารถหาเงินมาวางได้

แต่ท่านต้องเข้าใจว่าอย่างน้อยในประเทศนี้ มีหลายสิ่งผิดเพี้ยนไปในกระบวนการนี้ การประกันตัวโดยใช้หลักทรัพย์เป็นวิธีหนึ่งของการให้ประกันตัว ซึ่งตามประวัติศาสตร์แล้ว อย่างน้อยในอเมริกาและยุโรป การประกันตัวไม่เคยมีจุดมุ่งหมายเพื่อขังคนไว้ก่อนพิจารณา หากแต่ตรงกันข้าม การประกันตัวมีเพื่อเป็นวิธีการให้คนได้รับการปล่อยตัว ดังนั้นการตั้งวงเงินประกันไว้สูงมากเพื่อขังคนไว้จึงไม่สอดคล้องกับประเพณีทางกฎหมายอเมริกัน

และนี่จึงเป็นสาเหตุว่าเพราะเหตุใดผู้พิพากษาที่นี้จึงไม่เคยพูดออกมาดังๆต่อหน้าผู้ต้องหาหรือจำเลย ว่า “คุณทำให้ศาลกลัว ศาลไม่อยากปล่อยคุณออกไป เพราะฉะนั้นศาลจึงตั้งวงเงินประกันไว้สูงลิ่วโดยหวังว่าคุณจะไม่มีปัญหาหาเงินมาวางได้” ไม่ครับ ท่านจะไม่ได้ยินประโยคนี้แน่ในศาลอเมริกัน แต่นี่เป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาคิด แต่ไม่เคยพูดออกมา

นอกจากนี้ การให้ประกันตัวคนที่มีความเสี่ยงสูงโดยให้วางหลักทรัพย์ยังมีข้อบกพร่องสำคัญคือผู้พิพากษาไม่มีทางรู้ล่วงหน้าได้เลยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีทรัพย์สินในครอบครองเท่าใดบ้าง ดังนั้นผู้พิพากษาจึงเดาผิดอย่างสม่ำเสมอและปล่อยให้ผู้ที่มีความเสี่ยงสูงซึ่งหาเงินมาประกันตัวได้ออกไป งานวิจัยชิ้นหนึ่งในประเทศของเราพบว่าครึ่งหนึ่งของผู้ที่มีความเสี่ยงสูงอย่างยิ่งสามารถหาเงินมาประกันตัวได้และได้รับการปล่อยตัวออกไประหว่างพิจารณาคดี

^๑ ในสหรัฐอเมริกา ในหลายมลรัฐ รัฐธรรมนูญกำหนดให้ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการประกันตัว ซึ่งหมายถึงศาลจะต้องให้ประกันตัวเสมอ แต่ศาลอาจเรียกให้วางประกันได้-เชิงอรรถโดยผู้แปล

ผู้พิพากษาทุกแห่งจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการที่เป็นธรรม โปร่งใสและชอบด้วยกฎหมายในการจัดการกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความเสี่ยงสูง อันเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับคนกลุ่มน้อยที่จำเป็นต้องถูกขังไว้ระหว่างพิจารณา แต่น่าเสียดายที่นอกจากวอชิงตัน ดีซี ที่ผมทำงานอยู่แล้ว ระบบศาลในแทบทุกรัฐในอเมริกาก็ได้ใช้มาตรการขังคนที่มีความเสี่ยงสูงไว้เพื่อป้องกันสังคมจากภัยที่อาจเกิดขึ้น^๒

เวลาในการบรรยายของผมงวดเข้ามาทุกที ดังนั้นมาพูดถึงระบบของดีสทริกต์ ออฟ โคลัมเบียกันดีกว่า ผมรับทราบมาว่าทุกท่านอยากทราบว่าระบบของเราต่างจากที่อื่นอย่างไร

น่าเสียดายที่ผมต้องขอเรียนว่ามีระบบศาลในระดับรัฐหรือท้องถิ่นเพียงแห่งเดียวเท่านั้นในอเมริกาที่ไม่ใช้เงินในการประกันตัวแม้แต่คนเดียว ซึ่งก็คือเมืองหลวงของเรา กรุงวอชิงตัน ดีซี ทั้งที่แต่เดิมมาผู้พิพากษาที่ ดีซี ก็นิยมให้ประกันโดยใช้หลักทรัพย์เหมือนกับที่อื่น ๆ เหมือนกัน ทว่า เรากลับทำสิ่งที่แตกต่างไปจาก ระบบศาลทั่วไปของประเทศเราโดยเราเปลี่ยนวิธีสั่งงานของผู้พิพากษาไปโดยสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตาม ผมก็ต้องขอเรียนทุกท่านตามตรงว่า ผู้พิพากษามีได้สร้างความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ขึ้นด้วยตนเอง หากแต่เราถูกบังคับให้เปลี่ยน ชายผู้ปราดเปรื่องนามเจย์ คาร์เวอร์ เดิมเป็นผู้อำนวยการสำนักงานปล่อยชั่วคราว รับผิดชอบได้กับการเห็นบุคคลอันตรายถูกปล่อยออกไป ในขณะที่คนที่มีความเสี่ยงต่ำแต่อยากจนกลับต้องถูกขังโดยไม่จำเป็นเพราะการประกันโดยใช้หลักทรัพย์ เขาจึงร่วมมือกับพนักงานอัยการและทนายความในสังกัดรัฐแก้กฎหมายซึ่งแก้เพียงประโยคเดียวเท่านั้น หากแต่ส่งผลลึกซึ้งกว้างขวาง

ประโยคสั้นประโยคเดียวนั้นขับเคลื่อนเราจากระบบการขังและปล่อยชั่วคราวที่ผิดเพี้ยนไปสู่ต้นแบบของชาติในการสร้างระบบการตัดสินอิสรภาพแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ปลอดภัยและเป็นธรรม ประโยคสำคัญประโยคเดียวนั้นมีใจความง่ายๆว่า “ผู้พิพากษาจะเรียกหลักทรัพย์ประกันได้ต่อเมื่อไม่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกขังในระหว่างพิจารณา” กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิเป็นครั้งแรกที่จะวางหลักทรัพย์ประกันตัวได้ตามกำลังทรัพย์ที่ตนมี แต่เนื่องจากในศาลอาญาของประเทศเรา รวมถึงในกรุงวอชิงตัน ดีซี และผมเชื่อว่าในประเทศไทยเองก็เช่นกัน ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ว่าจะชายหรือหญิงกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นคนยากจน และด้วยเหตุนี้ เพียงไม่นานเงินก็ไร้ความหมาย เพราะไม่ว่าผู้พิพากษาจะตั้งวงเงินประกันที่คิดว่าเหมาะสมไว้เท่าไร ก็ยังคงเกินกำลังของผู้ต้องหาหรือจำเลยทั่วไปโดยเฉลี่ยอยู่ดี

ดังนั้น เราจึงกลับหลังหันมาใช้ระบบใหม่ ซึ่งก็ได้เปลี่ยนกันได้ชั่วข้ามคืนหรือครั้ง แต่ที่ถือว่าเร็วอยู่ มาก เราหันมาใช้ระบบแบบไม่ปล่อยก็ขัง โดยเราเริ่มใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประเมินความเสี่ยงในการหลบหนีหรือกระทำความผิดใหม่ในระหว่างพิจารณา และเราก็ใช้กระบวนการพิจารณาที่โปร่งใส เป็นธรรมและชอบด้วยกฎหมายโดยไต่สวนต่อหน้าทนายความหากเราพิจารณาแล้วเห็นว่าเราไม่อาจจัดการความเสี่ยงของผู้ต้องหาหรือจำเลยรายใดๆในระหว่างปล่อยกลับสู่สังคมได้ ซึ่งในการนี้ รัฐมีภาระพิสูจน์ด้วยหลักฐานที่ชัดเจน และหนักแน่นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงสูงถึงขั้นจัดการไม่ได้ หากรัฐพิสูจน์ได้เช่นนั้นแล้ว ผู้ต้องหา

^๒ หากแต่ต้องปล่อยเสมอตามกฎหมาย เพียงแต่อาจตั้งวงเงินประกันที่สูงมากเพื่อกันมิให้หาเงินมาวางและได้ปล่อยออกไป –
เชิงอรรถโดยผู้แปล

หรือจำเลยก็ต้องถูกขังไว้ระหว่างพิจารณา ไม่ว่าจะรวยหรือจน ไม่มีใครซื้ออิสรภาพได้ และสำหรับผู้ต้องหา หรือจำเลยรายอื่นๆ เราจะปล่อยไปโดยขอให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ค้ำประกันหรือสาบานตนว่าจะมาศาลตามนัด และไม่ทำผิดกฎหมาย หรือต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำกับดูแลโดยสำนักงานปล่อยชั่วคราว

ทั้งหมดนี้ เราดำเนินการโดยไม่มีเงินเข้ามาเกี่ยวข้องเลย และจนถึงปัจจุบันเราพิจารณาเรื่องอิสรภาพระหว่างพิจารณาโดยใช้กระบวนการนี้มากกว่า ๑๐ ปีแล้ว

ท่านมีสิทธิจะตั้งข้อสงสัยว่า “ฟังดูดีนะ แล้วมันได้ผลหรือเปล่า” คำตอบคือได้ผลครับ เมื่อปีที่แล้ว (ค.ศ.๒๐๑๖) เราซึ่งผู้ที่มีความเสี่ยงสูงเกินจะปล่อยออกไปได้เพียงร้อยละ ๙ ของผู้ถูกจับทั้งหมดหลายพันคน และส่วนที่เหลือร้อยละ ๙๑ เราปล่อยไปโดยไม่เรียกประกันแม่สักคนเดียว ที่สำคัญจากในบรรดาร้อยละ ๙๑ ที่เราปล่อยไป มีมากกว่าร้อยละ ๘๘ ที่มาศาลตามนัดทุกนัด และมีถึงร้อยละ ๘๙ ที่ไม่ไปกระทำผิดใหม่ในระหว่างปล่อยชั่วคราว ส่วนในบรรดาคนจำนวนน้อยมากที่ถูกจับใหม่ มีเพียงร้อยละ ๑ เท่านั้นที่ถูกจับใหม่ในข้อหาที่เกี่ยวกับการใช้กำลังรุนแรง

ฉะนั้นแล้ว เพื่อนผู้พิพากษาทั้งหลาย เราที่วอชิงตัน ดีซี พิสูจน์แล้ว เรามีหลักฐานเชิงประจักษ์แล้วว่า กระทั่งในศาลใหญ่ที่วุ่นวายด้วยปริมาณและความซับซ้อนของคดีอาญา เราก็ยังสามารถบริหารระบบที่โปร่งใส ซึ่งความเสี่ยงของผู้ต้องหาเองเป็นตัวกำหนดอิสรภาพของเขาและความปลอดภัยของสังคม มีใช้ฐานะทางเศรษฐกิจที่เชื่อว่าทุกคนจะกำหนดได้ และระบบที่อิงข้อมูลความเสี่ยงเป็นหลักนี้ให้ผลลัพธ์ที่เชื่อถือได้ปีแล้วปีเล่าว่าเป็นระบบที่ปลอดภัยต่อสังคม มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

จึงขอได้โปรดอย่าคิดว่าเรื่องนี้เป็นไปได้

แล้วอะไรคือองค์ประกอบและโครงสร้างสำคัญในการสร้างระบบการขังและปล่อยชั่วคราวที่มีแนวโน้มจะประสบความสำเร็จ ซึ่งในความเห็นผม มีไม่กี่ข้อดังต่อไปนี้:

๑. ประการแรกซึ่งสำคัญที่สุดคือการจัดการใช้เงินในการให้ประกันตัว

๒. การมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวที่มีหลักการสำคัญว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับการสันนิษฐานว่าต้องได้รับการปล่อยโดยเพียงแต่ให้ค้ำประกันหรือสาบานต่อศาล หรือไม่ก็ต้องได้รับการปล่อยภายใต้เงื่อนไขที่รับประกันต่อศาลได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะปฏิบัติตามกฎหมายและมาศาลแต่ขณะเดียวกันก็ต้องเป็นภาระต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยให้น้อยที่สุด

๓. ในการขังคนจำนวนน้อยที่มีความเสี่ยงสูงมากจนน่ากลัวว่ารัฐจะกำกับดูแลไม่ได้ รัฐต้องมีกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรมและโปร่งใสโดยรัฐต้องนำเสนอหลักฐานที่ชัดเจนและหนักแน่นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงสูงในระดับที่ไม่มีทางจะรับประกันได้ว่าปล่อยไปแล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาศาลหรือไม่ก่อภัยต่อสังคม

๔. การใช้วิธีประเมินความเสี่ยงที่เป็นวิทยาศาสตร์เพื่อช่วยศาลในการวัดและจัดการความเสี่ยงของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละรายผ่านมาตรการกำกับดูแลในชุมชน

๕. ระบบการแจ้งเตือนวันนัดที่สร้างสรรค์ ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพเพื่อติดต่อแจ้งข่าวสารและเตือนวันนัดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบเป็นระยะๆ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามนัดได้มาก

๖. และองค์ประกอบสำคัญท้ายสุดคือศักยภาพของสำนักงานปล่อยชั่วคราว ซึ่งในอุดมคติแล้วสำนักงานนี้ต้องสามารถกำกับดูแลบุคคลที่อาจมีความเสี่ยงบ้างแต่ยังอยู่ในระดับที่จัดการได้อันทำให้ไม่เหมาะสมที่จะขังพวกเขาไว้

ดังนั้นโดยสรุปแล้ว ระบบการขังและปล่อยชั่วคราวที่มีประสิทธิภาพสูงจะต้องจัดการใช้เงินเป็นประกัน ต้องมีเครื่องมือช่วยให้ผู้พิพากษาประเมินความเสี่ยง มีบทสันนิษฐานที่เอื้อให้ปล่อยเป็นหลัก สำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยกลุ่มน้อยที่มีความเสี่ยงสูงถึงขั้นไม่อาจจัดการได้ ต้องมีกระบวนการพิจารณาที่โปร่งใสและเป็นธรรมเพื่อพิจารณาระดับความเสี่ยง และมาตรการในการกำกับดูแลผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวที่มีประสิทธิภาพ

สุภาพสตรีและสุภาพบุรุษทุกท่าน องค์ประกอบข้างต้นนี้สามารถสร้างขึ้นได้ทุกแห่งหน และครั้นนำมาปฏิบัติจริงแล้ว จะช่วยรัฐประหยัดเงินได้มหาศาลและสร้างสิ่งที่ทั้งเราและผู้ต้องหาทุกคนสมควรได้รับ นั่นคือผลลัพธ์ที่ปลอดภัย มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

ขอผมเสริมก่อนจะจบการบรรยายว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา แม้สถานการณ์จะดูมืดมนดังที่ผมพูดถึงในเบื้องต้น แต่ความพยายามครั้งสำคัญในการปฏิรูประบบการขังและปล่อยชั่วคราวของเราก็เริ่มส่งผลแล้ว ในหลายรัฐของเรา และในความเห็นของผม ผมไม่เคยมองโลกในแง่ดีเท่านี้มาก่อน ในที่สุดเราก็จะได้สัมผัสสายลมแห่งความเปลี่ยนแปลงเสียที

ผมหวังว่าคงจะได้ตอบคำถามและอภิปรายต่อกับท่านในโอกาสหน้า ผมขอแสดงความชื่นชมที่ทุกท่านมารวมตัวกันในที่นี้เพื่อครุ่นคิดหาคำตอบที่เป็นไปได้และสร้างสรรค์ในประเด็นเกี่ยวกับความยุติธรรมที่สำคัญทั้งในประเทศของผมและของท่าน

ขอขอบคุณที่ตั้งใจรับฟังครับ./

ประวัติท่านทรูแมน มอร์ริสัน

ท่านทรูแมน เอ. มอร์ริสัน ที่สาม เป็นผู้พิพากษาอาวุโสแห่งศาลชั้นต้นดิสมิทริกต์ออฟโคลัมเบีย หลังสำเร็จการศึกษาจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ท่านมอร์ริสันเป็นนิตกรให้ท่านจอห์น ดับเบิลยู เรย์โนลส์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นในระดับสหพันธรัฐแห่งเขตตะวันออกของรัฐวิสคอนซิน

ในปี ๑๙๗๑ ท่านเริ่มทำงานเป็นทนายในสังกัดของภาครัฐประจำดิสมิทริกต์ออฟโคลัมเบีย (The District of Columbia Public Defender Service) ตลอด ๔ ปีสุดท้ายที่ท่านทำงานที่นั่น ท่านดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าส่วนงานว่าความในศาล

ในปี ๑๙๗๙ ประธานาธิบดีคาร์เตอร์แต่งตั้งให้ท่านมอร์ริสันดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาศาลชั้นต้นแห่งดิสมิทริกต์ออฟโคลัมเบีย ตลอดระยะเวลา ๓๖ ปี แห่งการเป็นผู้พิพากษา ท่านพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง คดีอาญา คดีเด็กและเยาวชน คดีครอบครัวและคดีความรุนแรงในครอบครัว ท่านมอร์ริสันยังคงพิจารณาพิพากษาคดีโดยเฉพาะคดีอาญาอย่างต่อเนื่อง

ท่านมอร์ริสันสอนวิชาการว่าความ (Trial Advocacy) ในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยจอร์จทาวน์

และมหาวิทยาลัยคาทอลิก ก่อนหน้านั้นท่านสอนวิชา “ศิลปะแห่งการพิพากษา” (The Craft of Judging) ที่ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยจอร์จทาวน์ และท่านยังเป็นวิทยากรในการประชุมเชิงปฏิบัติการว่าด้วยการว่าความที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดมากกว่า ๒๐ ปี

ท่านมอร์ริสันมีบทบาทเชิงรุกในการอบรมผู้พิพากษามากกว่า ๒๕ ปี ทั้งในสหรัฐอเมริกาและยุโรป เป็นเวลาหลายปีที่ท่านอำนวยความสะดวกการอบรมผู้พิพากษาในศาลที่ท่านทำงานอยู่ซึ่งเป็นศาลขนาดใหญ่ในเมืองใหญ่ ท่านยังบุกเบิกการอบรมแก่ผู้พิพากษาใหม่โดยให้หนังสือเหตุการณ์ในห้องพิจารณาคดีและรับคำแนะนำจากผู้พิพากษาที่มากอาวุโสกว่า

ตั้งแต่ปี ๒๐๐๖ ท่านมอร์ริสันทำการรณรงค์ในระดับชาติเกี่ยวกับอิสรภาพของผู้ต้องหา/จำเลยในระหว่างพิจารณา โดยท่านออกบรรยายในประเด็นนี้แก่กลุ่มผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ปล่อยชั่วคราว พนักงานอัยการ ทนายผู้ต้องหา/จำเลย ผู้บัญญัติกฎหมายและผู้เกี่ยวข้องอื่น ท่านมอร์ริสันยังได้ขึ้นอภิปรายที่การประชุมระดับชาติครั้งที่ ๒ ว่าด้วยการชั่งและปล่อยผู้ต้องหา/จำเลยระหว่างพิจารณา ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เอริก โฮลเตอร์ ดำริให้จัดขึ้น ท่านทำงานร่วมกับผู้พิพากษาและผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายมลรัฐ รวมถึงนิวเม็กซิโก นิวเจอร์ซีย์ มินเนโซตา โคโลราโด วิสคอนซิน อิลลินอยส์ เพนซิลเวเนีย ไอดาโฮ อินเดียนา คอนเนคตัต อริโซนา นอร์ทคาโรไลนา แมริแลนด์ และมิชิแกน ท่านเป็นคณะวิทยากรประจำการประชุมเชิงปฏิบัติการของกระทรวงยุติธรรมซึ่งจัดขึ้นสองครั้งต่อปีสำหรับผู้บริหารองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการชั่งและปล่อยระหว่างพิจารณา ไม่นานนี้ท่านเพิ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการบริหาร (Board of Trustees) สถาบันการอำนวยความสะดวกก่อนพิพากษา (Pretrial Justice Institute) ท่านมอร์ริสันแสดงความเห็นในประเด็นการชั่งและปล่อยในระหว่างพิจารณาต่อผู้ชมระดับชาติผ่านรายการโทรทัศน์ช่องอัลจาซีรา รายการของจอห์น โอลิเวอร์ทางช่อง HBO และชุดสารคดีเรื่อง “Vice” ทางช่อง HBO ท่านกล่าวปาฐกถาเรื่อง “วงจรแห่งการคุมขัง: คุณ หนี้และการประกันตัว” ในการประชุมที่ทำเนียบขาวในปี ๒๐๑๕

ปัจจุบันท่านมอร์ริสันพำนักที่นครวอชิงตัน ดี.ซี. กับภริยาของท่าน ซูซาน ดับเบิลยู แซฟเฟอร์ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานปล่อยชั่วคราวแห่งดี.ซี. บุตรชายของทั้งสองท่านปัจจุบันเป็นนักร้องนำอยู่ในวง The Morrison Brothers Band ในเมืองแนชวิลล์